

situering, beschikbare bronnen, werken en verder te onderzoeken problemen. Hoewel er enkele stadsgeschiedenissen zijn, werd deze revolutie zelf nooit voldoende onderzocht. Wij onderschrijven dan ook volledig zijn uitspraak dat algemene gezegden over deze revolutie nog zeker een bewijsvoering via detailonderzoek vergen.

M. Cabay bewerkte met D. Droixhe een deel van haar licentieverhandeling (Luik, 1978) tot een artikel over 'Het ontstaan van de revolutie van 1789 in de literatuur van het dialect van Verviers'. Zij illustreert aan de hand van uittreksels uit gedichten het spottende commentaar op Vervierse toestanden. Dit biedt haar kansen om taalkundig dit Waalse dialect te bestuderen en historisch elementen in de lokale context te verklaren.

In een zeer degelijke bijdrage brengt L. Dhondt het vervolg van de verwerking van zijn licentieverhandeling 'Revolutionaire bewegingen in Vlaanderen (1780-1790)' (Gent, 1972). Na een uitgebreide inleiding bespreekt hij op basis van origineel bronnenonderzoek de opstand van de plattelandsbevolking van het Land van Aalst tegen de lokale notabelen van de Verenigde Belgische Republiek. Hij slaagt er prachtig in om op basis van summier feiten een gans stuk ideeëngeschiedenis te reconstrueren.

Op basis van recente publikaties en lokale voorbeelden brengt G. Lemarchand een syntheseartikel over het probleem van de greep van de Franse adel op de maatschappij. Hij bespreekt hierbij het verband tussen burgerij en aristocratie en gaat in op de evolutie van de rol van de adel vóór en na de revolutie. Kortom hij belicht uitstekend enkele politieke en sociale aspecten van deze klasse.

R. Mortier bespreekt één Duits werk over de revoluties: J.L. Ewald, *Revolutionen, ihre Quellen und die Mittel dagegen* (Berlin, Unger, 1792). Zoals andere Duitse publikaties op het einde van de achttiende eeuw is het een afstandelijk, theoretisch werk over de revolutie. Na de auteur gesitueerd te hebben, commentarieert Mortier de inhoud van het boek.

L. Trenard geeft een chronologisch overzicht van de contra-revolutie in de streek rond Rijsel tijdens het decennium 1789-1799. Op basis van literatuur en bronnen schetst hij de verschillende vormen van 'verzet'. Zijn poging om de oorzaken hiervan te duiden, verzinkt echter in het teveel aan beschrijvende details.

N. Jonard onderzoekt in zijn bijdrage het 'jacobijnse' element in de werken van Foscolo. Na een nauwkeurige analyse bevestigt hij zijn beginstelling dat deze Italiaan geen authentiek jacobijn was, maar er wel vele elementen van gebruikt heeft.

J. Dierickx formuleert een aantal bedenkingen bij de Engelse vertaling van het hybridi-sche werk van C. Volney, *Les ruïnes ou méditations sur les révolutions des empires* (1791). Hij nuanceert daarbij de visie van E. Thompson dat de Engelse versie veel radicaler is dan de Franse door nauwkeurig beide teksten te vergelijken.

Deze verzameluitgave bevat dus verschillende degelijke bijdragen, maar de thematiek is te ruim genomen om het ganse Europese veld goed te bestrijken. Het zou jammer zijn dat de algemene titel deze bijdragen in de informatiestroom liet verdrinken.

W. Baeten

J. Osinga, *Frankrijk, Vergennes en de Amerikaanse Onafhankelijkheid, 1776-1783* (Dissertatie Leiden; Amsterdam: J. Osinga (Amstelveeld 8), 1980, 182 blz.).

Over de opzet van dit onder supervisie van prof. J.W. Schulte Nordholt vervaardigde proefschrift kunnen moeilijk misverstanden ontstaan. De schrijver had - zo deelt hij in de inleiding mee - in een kandidaatsscriptie over de erkenning van de Verenigde Staten door de Staten van Friesland geconstateerd dat de Franse diplomatie de erkenning van Nederlandse zijde heeft tegengewerkt. Hij besloot daarop de Frans-Amerikaanse betrekkingen

ten tijde van de Onafhankelijkheidsoorlog aan een nauwkeurig onderzoek te onderwerpen en doet daarvan in deze dissertatie verslag.

Op grond van een uitvoerige literatuurstudie is hij tot het inzicht gekomen dat de gangbare opvatting als zou de Franse regering op edelmoedige en onbaatzuchtige wijze hulp van grote omvang aan de opstandige kolonisten hebben geboden, niet overeenstemt met de feiten. Het buitenlands beleid van Frankrijk in deze tijd, waarop Vergennes in sterke mate zijn stempel zette, werd, vaandeldragers als Franklin en Lafayette ten spijt, niet ingegeven door gevoelens van sympathie en onderlinge verbondenheid, maar uitsluitend bepaald door het profijt dat Frankrijk kon trekken uit de strijd tussen zijn aartsvijand Engeland en diens opstandige onderdanen in Amerika. Vergennes voerde in feite een keiharde 'Realpolitik,' waaraan hij de belangen van de rebellen herhaaldelijk opofferde, al trachtte hij dit - en niet zonder succes - met schone schijn te bemantelen.

Osinga heeft zijn onderzoeksveld scherp afgebakend en zich daarbij gericht op één doelstelling: aantonen dat de Franse politiek anti-Engels en niet pro-Amerikaans was. Alle gegevens worden door hem uitsluitend vanuit dat gezichtspunt aangevoerd en getoetst op hun bruikbaarheid als bezwarend materiaal tegen de vooral in de Franse en Amerikaanse geschiedschrijving dominerende opvatting volgens welke de Franse regering op genereuze wijze en op grote schaal de onderliggende kolonisten tegen de Engelse regering te hulp is geschoten.

De schrijver levert een vurig pleidooi voor zijn these en ook een fel requisitoir tegen de heersende opvatting. Dat geeft zijn boek ontegenzeggelijk een levendig karakter. De nadrukkelijkheid waarmee de hoofdstelling gepresenteerd wordt en vooral de herhaling daarvan wekken op den duur wel een zekere irritatie bij de lezer; althans op verging het mij. Daarmee zal ook wel samenhangen dat hij met de titel van hoofdstuk II *'Een nieuwe voorstelling van zaken'* een iets te originele indruk wekt, want hij vermeldt zelf dat enkele historici hem zijn voorgegaan op het door hem gekozen parcours. Maar goed in het vuur van de strijd ...

Nu wil ik graag volmondig erkennen dat hij er goed in geslaagd is zijn these te onderbouwen met een overvloed van argumenten. Overtuigend toont hij aan hoe ambivalent de Franse buitenlandse politiek heeft gemanoeuvreed ten opzichte van de opstandige koloniën. De besprekingen tussen de regering in Parijs en de onderhandelaars van het Congres, en vooral de Franse verdragingsstaktiek daarbij, naar alle waarschijnlijkheid onder meer tot uitdrukking komend in het onderscheppen van de Amerikaanse correspondentie, worden door Osinga op scherpzinnige wijze ontleed. Het bestaan van die onderscheppingstaktiek wordt door hem heel aannemelijk gemaakt, maar hij draaft wel lichtelijk door als hij bij gebrek aan voldoende hard bewijsmateriaal op bladzijde 33 beweert: 'Gegeven de aanzienlijke mogelijkheden tot franse onderschepping van Amerikaanse post, hoeft men slechts het franse belang daarbij te erkennen om de meerdere aanwijzingen daartoe als overtuigende bewijsvoering (sic!) te aanvaarden'.

Te waarden valt dat de auteur in deze studie over de diplomatie de economische aspecten niet heeft veronachtzaamd. Zo heeft hij de scheepvaartsbeweging in zijn beschouwing betrokken en daar onder meer uit afgeleid dat het Nederlandse aandeel in de bevoorrading van de opstandelingen aanzienlijk groter moet zijn geweest dan het Franse.

Goed getroffen ook vind ik zijn analyse van het buitenlands beleid van Vergennes, die als dienaar van het monarchale ancien régime weinig op had met de republikeinse rebellen. Waar het hem om ging, was om middels de Amerikanen zo veel mogelijk afbreuk te doen aan de macht van Engeland. Hij zag het als een belang voor Frankrijk dat de strijdende partijen elkaar zouden verzwakken en afmatten. Naar buiten trachtte hij daarbij op behen-

dige wijze de indruk te wekken alsof de Franse diplomatie uit louter edelmoedigheid tot het uiterste ging in haar steun aan de Amerikanen. Sommige onderhandelaars van het Congres zoals Franklin waren geen partij voor het raffinement van hun bondgenoten, voor wie de ontwikkelingen op het Europees continent geducht meespeelden. Ook bij de onderhandelingen over de vredesregelingen komt de ondergeschiktheid van de Amerikaanse belangen in de Franse diplomatie duidelijk naar voren.

Minder op dreef is de schrijver in zijn poging (in hoofdstuk X Naschrift) een verklaring te geven voor de verbreidheid en de populariteit van de door hem met zoveel verve bestreden gangbare opvatting over de Frans-Amerikaanse betrekkingen. Ten aanzien van een dergelijk probleem schiet de door hem beoogde beperkte opzet bepaald te kort. Aan de breedheid van beschouwing die de verklaring van een dergelijk complex historisch fenomeen behoeft, is hij onvoldoende toegekomen. Zijn factoren ter verklaring zijn deels te zeer ingegeven door dubieuze, weinig houvast biedende psychologische theorieën zoals 'overreactie door een plotselinge verandering van mening' in het geval van Franklin (153) en de 'vaderzoon verhouding' die 'als het ware een omkering - en daardoor opheffing! - van de afhankelijkheidsrol van de Verenigde Staten ten opzichte van Frankrijk' is met betrekking tot de relatie van Lafayette ten opzichte van Washington (155). De schrijver draagt gelukkig ook meer steekhoudende factoren aan, maar als geheel is dit Naschrift een te vluchtig, te weinig diepgravend en te weinig veelzijdig stuk. Het levendige, vurige pleidooi ligt hem kennelijk beter dan de weloverwogen, brede bespiegeling.

Tot besluit van deze bespreking wil ik graag opmerken dat afgezien van enkele bedenkingen mijn eindoordeel over dit proefschrift overwegend positief uitvalt. Osinga heeft een frisse, prikkelende en grotendeels overtuigende studie geschreven over een interessante kwestie, waarover het laatste woord nog wel niet gesproken zal zijn. Het is te hopen dat zijn bijdrage in de internationale discussie doorklinkt en dat haar niet het lot van de vergeetelheid treft dat enkele oudere Nederlandstalige studies over de Amerikaanse Onafhankelijkheidsoorlog ten deel is gevallen. Daarom zou een vertaling, bij voorkeur in het Engels, het overwegen waard zijn.

M.A.M. Franken

J.A.H. Bots, ed., *The Peace of Nijmegen, 1676-1679. Proceedings of the Tricentennial, 14-16 September 1978* (Amsterdam: APA, 1980, 294 blz., f52,-, ISBN 9030212160).

Alvorens in te gaan op de afzonderlijke bijdragen uit deze bundel, die de schriftelijke weergave bevat van zestien voordrachten, gehouden op het internationaal congres in 1978 ter herdenking van de Vrede van Nijmegen, wil ik eerst enige algemene opmerkingen maken over de bundel in zijn totaliteit.

Het is zonder meer een goede gedachte van de initiatiefnemers geweest de Vrede van Nijmegen tot studieobject te maken van een internationale conferentie. In tegenstelling tot wat vaak gedacht wordt, is het terrein van de internationale verhoudingen gedurende het laatste kwart van de zeventiende eeuw allerm minst een omgeploegde akker. Er liggen nog heel wat percelen braak. Daarvan getuigt deze bundel die een welkome aanvulling levert ter verbreding van de kennis en verdieping van het inzicht betreffende de diplomatieke en buitenlandse geschiedenis in de genoemde periode. Te waarderen valt ook dat - tot op zekere hoogte - gekozen is voor een multidisciplinaire opzet. Er zijn onder de auteurs zowel beoefenaren van de diplomatieke en politieke geschiedenis als rechtshistorici en archivariissen. Vooral het gezamenlijk optrekken van historici en deskundigen uit de archiefwereld is een goede zaak. Te vaak nog trekken beide groepen vanuit een tendele andere benadering en